

24.5.2013 Gorenjski glas

Stran/Termin: 20

Naslov: »Izbrisani« prepričali Zenico

Naklada: 19.000,00

Avtor: Igor Kavčič

Površina/Trajanje: 843,91

Rubrika/Oddaja: REPORTAŽA

Žanr: REPORTAŽA

Gesla: PREŠERNOVO GLEDALIŠČE KRANJ, VESNA JEVNIKAR, PREŠERNOVO

»Izbrisani« prepričali Zenico

Minuli konec tedna je ansambel Prešernovega gledališča iz Kranja s predstavo 25.671 režiserja Oliverja Frlića gostoval na 12. festivalu Bosansko-hercegovske drame v Zenici. Bosanska publika tako do problema izbrisanih kot načina njegove odrske predstavitve ni ostala ravnodušna.

IGOR KAVČIČ

Avtorski projekt kontroverznega bosanskega režiserja Oliverja Frlića in ekipe Prešernovega gledališča s pomenljivim numeričnim naslovom 25.671, ta pomeni število leta 1992 izbrisanih državljanov nekdanje Jugoslavije iz registra stalnega prebivalstva v Sloveniji, je že v domovini, še posebej pa v domačem mestu, razburkal gledališko javnost. Ob ponovnih uprizoritvah se je kot po pravilu po vzoru narodove razdeljenosti delilo tudi gledališko občinstvo. Ni manjkalo vročičnih za in prav tako zapečenih proti. Hladnih gledalcev običajno ni.

Ekipe kranjskega gledališča se je zato s toliko večjim spoštovanjem, hkrati pa neznanimi pričakovanji, pretekli petek odpravila na gostovanje na 12. festival bosansko-hercegovske drame v Zenici. Ali v BiH, od koder po prednikih bržkone izhaja marsikateri od izbrisanih, sploh poznajo to problematiko in kakšna bo reakcija gledalcev ob permanentnem napadanju na njihova čustva, bodisi z ekscesnimi dejanji na odru bodisi s pretresljivo zgodbo izbrisane družine, ki na koncu predstave dobi presenetljiv epilog? Kljub mešanim občutkom na poti je igralska ekipa s krajšim popoldanskim preizkusom zeniškega odra, naj mimogrede dodam, da je ta velik oziroma globok toliko kot kranjski z dvorano vred, v soboto zvečer samozavestno stopila pred festivalsko občinstvo.

Čustven odziv občinstva

Vselej gostoljubni Bosanci so kranjske gledališnike lepo sprejeli, pri potrebnem sodelovanju sicer v pregovorno nekoliko počasnejšem tempu pa vendarle. Pripravili so tudi tako

imenovane nadnapise, ki med predstavo sicer niso funkcionirali najbolje, so pa gledalci po reakcijah sodeč dobro razumeli dogajanje in besedo z odra. Prešernov gledališki ansambel je predstavo nekoliko prilagodil Bosancem tudi s tremi monologi v njihovem jeziku, sicer pa je bila predstava sama v celoti taka, kot jo gledamo v Kranju. Predstava se je torej začela z uvodnim »pobiranjem« osebni dokumentov na vratih dvorane, pri čemer so se Bosanci, ob komentarju tipa »tujci nas legitimirajo v našem zeniškem gledališču« odzvali zelo pozitivno. V nadaljevanju je publika zelo pozorno spremljala predstavo, v kateri je spoznavala problem tako imenovanih izbrisanih, o katerem doslej po večini niso vedeli nič. »Kljub temu skozi predstavo izvemo, da gre za zelo resen problem, od začetnega izpisovanja imen izbrisanih na tablo do žrtev izbrisa, ki se predstavijo na koncu. Naj bo to z retorično militaristične eksekucije

ali pa trpljenja in tihe bolečine,« je v javnem pogovoru po predstavi povedal gledališki poznavalec Nedžad Fejzić.

Tudi v Zenici je moški del igralcev v zaključku stopil z odra, da bi od gledalcev nabral prostovoljne prispevke za izbrisane, ki jih bodo pozneje poslali slovenski vladi, naj jih nameni za izbrisane. Je bil pa pri tem mnogo bolj spravljiv igralec Aljoša Ternovšek, ki je tokrat predvsem predstavljal nekatera neizpodbitna dejstva o napačnem ravnanju slovenske države v tem primeru, in je opustil aroganco, ki pride v poštev pri slovenskih gledalcih. Ljudi namreč niso izbrisali Bosanci, ampak Slovenci. Pray neverjeten je bil odziv gledalcev, ki so želeli biti solidarni z izbrisanimi in so se javili, naj jim na odru razrežejo osebni dokument, šest ali sedem jih je privolilo v to.

Kaj v predstavi jih je prepričalo, da so dovolili uničiti njihov osebni dokument, sem nekatere izmed njih povprašal po predstavi. »Tudi v Bosni se po vojni dogaja neke vrste izbris, le na nekoliko drugačen način kot pri vas. Slovenija je to opravila administrativno, tu pa se to dogaja na nekoliko bolj prikrit način, ko se v različnih delih države manjšine v primerjavi z večino počutijo v drugem planu. Za uničenje osebne izkaznice sem se odločil zato, kar resnično sočustvujem z ljudmi, ki so brez pravic, ki čutijo, da jih njihova okolica ne sprejema

kot enakopravne, ker so drugega imena, barve, nimajo dela ...,« je povedal Muhsin Ibrahimagić, sicer direktor zeniške razvojne agencije, o sami predstavi pa dejal: »Mislim, da je v današnjem času potrebno na tak način sprovcirati ljudi, kot to počne Frljič. Všeč mi je tak pristop, ko režiser in igralci v predstavo vključijo tudi gledalce, da tudi ti postanejo del predstave in ne zgolj opazovalci.« Da so prerezani dokumenti tudi dokazni material, ki potrjuje, da sočustvujemo z ljudmi, ki so bili prizadeti ob izbrisu, hkrati pa s tem nasprotujejo tudi sistemu, ki tako postopa z ljudmi, je dodala njegova žena Dževdana Ibrahimagić.

Prvi je dokument v razrez ponudil Zlatan Alispahić: »Ko sem vstopal, nisem želel predati osebne izkaznice, saj svojih dokumentov ne oddajam brez razloga

nekomu, ki bi jih lahko zlorabil. Ko sem si ogledal predstavo in videl razlog, sem prvi dvignil roko. Predstava me je prepričala in to je najmanj, kar sem v simboličnem smislu lahko naredil v solidarnost s 25.671 ljudmi, kdorkoli že ti so. To, kar sem danes videl v predstavi, me je dobro zadelo. Ne morem verjeti, da to traja že več kot dvajset let.« Predstava je navdušila tudi igralko domačega gledališča Faketa Salihbegović Avdagić, ki se je prvič seznanila s problemom izbrisanih: »Dobro, da imamo Frljića, ki nas zna spodbuditi, da govorimo o stvarih, ki nas bolijo, in hkrati od nas zahteva, da poskušamo najti zrno zla v vsakem od nas in se začnemo spraševati po več človečnosti in humanosti. Ena osnovnih funkcij nas v gledališču je namreč, da na neki način popravljamo ljudi. Tudi zato sem dvignila roko in rekla številko osebnega dokumenta številka 125.«

Med gledalci je bil tudi slovenski veleposlanik v Sarajevu Andrej Grasselli s soprogo, sicer velik ljubitelj gledališča. »Predstava je za BiH nedvomno zadetek v polno, saj gre za temo, ki je nagovorila tudi tukajšnje ljudi. Mislim, da ima predstava potencial, da jo prikažejo tudi širše po bosanskih gledališčih. Slovenija na ta način pokaže, da razume tudi probleme, ki so na še mnogo težji način prišli do izraza v BiH. V bistvu pa gre za podobne stvari. Predstava je značilna Frljićeva, direktno je usmerjena na čustva ljudi, kar je z odzivom potrdila tudi publika sama.«

Predstava mnogih značajev

Po predstavi se je v gledališkem foajeju nadaljeval razgovor o predstavi, v katerem sta gledališka kritika Nedžad Fejzić in Mladen Bičanić spregovorila o brezkompromisnem gledališču Oliverja Frljića, predstavo pa sta povezala tudi z bosansko stvarnostjo. »Ansambel v uri in pol natančno in brez predsodkov predstavi problem ljudi, med katerimi so nekateri že več kot 20 let brez dokumentov. Predstavo pa lahko gledate tudi kot pamflet. Gre za režiserja, ki ga imate radi ali pa ne. Vmesne poti ni,« je povedal Bičanić. Igralci Prešernovega gledališča so prejeli številne pohvale za pogum in odličen nastop v izjemno čustveno nabiti in hkrati angažirani predstavi. »Bilo nas je kar nekoliko strah, ker nismo vedeli, kako bodo zeniški gledalci videli predstavo, kakšna bo njihova reakcija,« je povedala igralka Vesna Jevnikar: »Najtežje nam je bilo, ko smo stali pred vami in govorili grde reči, vedoč, da ste vi vendarle imeli vojno. Zato sem toliko bolj vesela ob vašem pozitivnem odzivu.« Igralec Aljoša Ternovšek pa je poudaril, da se sam čuti krivega in odgovornega, ker ni nič naredil, da se to ne bi zgodilo. Hkrati pa ima predstava širši pomen, saj se ukvarja z malimi nacionalizmi in fašizmi, ki so v različnih oblikah prisotni po celem svetu.«

Uspešnemu gostovanju v Zenici junija sledi še eno v Zagrebu, jeseni pa tudi v Beogradu in Kragujevcu.

Večji del širše ekipe ansambla Prešernovega gledališča, ki je minuli konec tedna na gledališkem festivalu v Zenici navdušil s predstavo bosanskega režiserja Oliverja Frlića 25.671. / Foto: Igor Kavčič

Kar nekaj gledalcev je v sočustvovanju do izbrisanih dovolilo uničenje njihovih osebnih izkaznic. / Foto: Igor Kavčič

Priloge scenskih elementov za predstavo. Ob zaključku kocke, ki gradijo Slovenijo, popadajo z nje. / Foto: Igor Kavčič